

Proměny názvů a poslání školy v průběhu její stoleté existence

Škola za sto let trvání několikrát změnila název. Měnilo se i pojmenování místa, kde se v roce 1914 poprvé otevřely dveře majestátní budovy, která se v časech dobrých i zlých stala útočištěm svým studentům a profesorům.

Proměny názvů ústavu nabídne následující přehled. Změny poslání přiblíží další stránky .

- 1906 – 1941: II. česká (československá) státní reálka v Plzni, Mikulášské náměstí 23, Masarykovo nám. (1918 až 1940)
- 1941 – 1945: Realgymnasium in Pilsen, Nikolausplatz – Reálné gymnasium v Plzni, Mikulášské náměstí
- 1945 – 1949: Státní reálné gymnasium v Plzni, Mikulášské náměstí
- 1949 – 1953: Gymnasium v Plzni, náměstí Odborářů
- 1953 – 1961: I. jedenáctiletá střední škola (od 27. 4. 1956 J. Fučíka), Plzeň, nám. Odborářů
- 1961 – 1969: Střední všeobecně vzdělávací škola J. Fučíka, Plzeň, nám. Odborářů
- 1969 – 1990: Gymnázium J. Fučíka, Plzeň, nám. Odborářů
- 1990 – dosud: Gymnázium, Plzeň, Mikulášské nám. 23

Jako zdroj informací při zpracování historie školy posloužily výroční zprávy II. reálky, státního reálného gymnasia, současná edice obnovená 1993/94 a školní kroniky. Klíčové informace poskytly fondy Archivu města Plzně, jehož pracovníkům děkujeme za pomoc a ochotu při vyhledávání potřebných dokumentů.

Období zrození a rozletu

II. česká (československá) státní reálka, 1906–1941

Pětatřicetiletá existence II. české státní reálky vtiskla do historie školy nesmazatelnou stopu. Není to jen budova školy, ovládající prostor Mikulášského náměstí více jak devadesát let. Jsou to především stovky absolventů, kteří dokázali zúročit léta studií ve vybraných profesích ku prospěchu svému i společnosti. Je to řada pedagogů, kteří se významně podíleli na životě města Plzně.

Vzpomeňme alespoň zakladatele ústavu – prvního ředitele Josefa Strnada (1906–1914), profesora dějepisu a zeměpisu, uznávaného historiografova Plzně, archiváře, člena České akademie věd a umění. Teologa – katecheta Karla Farského (1914–1920), jehož snahy o modernizaci katolické církve vyústily v založení Církve československé husitské. Profesora Josefa Skupu (20. léta), zakladatele moderního loutkářství, avantgardního scénografa. Nejdéle působícího Felixe A. Vondrušku (1909–1939), fyzika a chemika, ale též příležitostného básníka a glosátora kulturního života města. Statečného profesora Vojtěcha Ježka, učitele jazyků a filozofie (1939–1945), popraveného nacisty. A za všechny žáky a absolventy jmenujme alespoň Jiřího Trnku a Miroslava Horníčka.

Střední školy reálného typu (na rozdíl od klasických gymnázií) se objevily v 18. st. Vznikaly z potřeb společnosti, která se otevřela v duchu osvícenství studiu přírodních věd a technických předmětů. První reálku v Čechách mělo od r. 1833 město Rakovník. Plzeň zřídila dvě reálné školy. První z nich, česká, vznikla 1863 a za dva roky převzala do užívání novou budovu ve Veleslavinově ul., dnes ZČU. Německá reálka čekala na otevření ještě deset let. Reálka měla poskytovat všeobecné vzdělání se zvláštním zřetelem k matematice, přírodním vědám a živým jazykům; připravit ke studiu na vysoké školy technické, akademie lesnické, hornické a zemědělské. Sedmileté studium, dělené na 4 nižší třídy a 3 vyšší třídy, končilo maturitou. V sedmi třídách bylo týdně věnováno 72 hodin humanitním a 138 hodin reálným předmětům.

Naše stoletá jubilatka se zrodila jako II. česká reálka z potřeb rychle rostoucí Plzně. Páteří rozvoje regionu se stal strojírenský komplex Škodo-

vých závodů, na prahu 20. století největší zbrojovka Rakouska-Uherska. Příliv venkovského obyvatelstva posílil českou většinu sedmdesátitísí-cového města. Obecní zastupitelstvo se snažilo podpořit české školství, protože existoval výrazný nepoměr mezi českými a německými středními školami. Osmdesát procent české populace mělo k dispozici šest škol, dvacet procent německých obyvatel využívalo pět škol.

Požadavek plzeňské obce z roku 1903 na zřízení další české reálky na nejrychleji rostoucím Pražském předměstí se dočkal po vleklých průtazích naplnění. II. česká státní reálka byla zřízena výnosem c. k. ministerstva záležitostí duchovních a vyučování ze dne 17. srpna 1906 po předchozím souhlasu panovníka, tzv. sankci, z 10. srpna téhož roku. Město se zavázalo postavit do tří let svým nákladem novou budovu, předat ji k bezplatnému užívání státu, platit výdaje za vytápění a údržbu školy včetně hřiště a botanické zahrady. Podpisem purkmistra Dr. V. Petáka z 30. září 1906 nabyla smlouva platnost.

Prvním ředitelem školy se stal po konkurzu Josef Strnad, dosavadní ředitel českého gymnázia. Učitelský sbor tvořilo osm členů. Vyučování začalo 14. září 1906 pro 54 žáků primy ve dvou paralelkách. Škola byla dva roky umístěna v soukromém domě č. 520 v Jablonského ul. Poté se přestěhovala do č. 178 v Železniční ul. a od r. 1910 užívala i dům sousední, protože přibývalo žáků. Cvičit se chodilo do školy Nad Hamburkem nebo na staré vojenské cvičiště na Borech.

Realizaci stavby nové budovy protahovala jednání o stavební místo, posuzování finančních nákladů a stavebního programu předloženého ředitelstvím ústavu. Vypracování plánů zadala městská rada osvědčeným odborníkům z Prahy: inženýru Ferdinandu Havlíčkovi a profesoru české techniky Rudolfu Kříženeckému. Po předložení podrobných stavebních plánů v měřítku 1 : 200 zpracoval městský vrchní inženýr J. Farkač rozpočet na cca 825 000 korun. Vedení stavebních prací se ujal stavitel František Němec. Výkopové práce pro základy a sklepy započaly 19. července 1912, v dubnu 1913 byl dokončen krov a 15. prosince 1913 proběhla kolaudace. Stavba budovy trvala neuvěřitelně krátkou dobu – 1 rok, 4 měsíce a 24 dní.

S přestěhováním ústavu se začalo v lednu 1914. Výuka byla zahájena ve dnech 18. a 19. února. Další dva dny se připravovala slavnost svěcení jako akt oficiálního otevření školy. Vysvěcení se uskutečnilo v neděli

22. února 1914. Do nové budovy přešlo 325 studentů sedmi ročníků studia a 28 učitelů včetně ředitele.

Těžkou ránu poklidnému životu školy zasadila 1. světová válka. Náš ústav poskytl azyl studentům I. reálky, kteří zde setrvali po celou dobu války – s výjimkou roku 1915/1916. Vyučovalo se střídavě: dopoledne jedna škola, odpoledne druhá. Julius Fučík – jako žák I. reálky – chodil i do naší školy. Zde je patrně důvod pro pozdější politické rozhodnutí udělit škole čestný název spojený s jeho jménem.

Vyučování bylo narušováno povoláváním profesorů a studentů do armády. K vojenské službě nastoupilo 9 profesorů, 60 absolventů z let 1914 až 1916 a ještě 28 dalších žáků. Zahynul prof. K. Horský, z absolventů např. J. Sedlář, J. Holec, F. Soukeník. Nejvýraznější osobností protiválečných akcí se stal Stanko Vodička, absolvent z roku 1914, který jako kadet 7. střeleckého plzeňského pluku a odsouzený vůdce rumburské vzpoury byl 29. 5. 1918 popraven.

Vznik Československé republiky zastihl ústav připravený. Studenti se 29. října 1918 zúčastnili velké manifestace a dva dny konali hlídkové

služby v plzeňských ulicích. Velkou událostí v životě školy i města se stala 17. května 1919 návštěva prezidenta T. G. Masaryka v Plzni. Škola se začala rychle rozvíjet. Otevřela své dveře i studentkám. První odvážná dívka Marie Šindelářová z Kbelu odmaturovala v roce 1924. Našla uplatnění jako učitelka francouzštiny. Celá dvacátá léta studovaly ve třídách s 25 žáky v průměru tři dívky. Ve třicátých letech počet žáků ve třídách stoupl na 35 se sedmi studentkami.

Vznikem republiky se chod školy ani skladba předmětů výrazně nezměnily – až na náboženství. Od roku 1918 se stala účast na náboženských úkonech dobrovolnou. Školní kaple se proměnila v aulu, kterou využívala pro kulturní akce a slavnosti škola i jiné organizace. Počet hodin náboženství klesl na polovinu, navýšila se výuka matematiky a češtiny ve všech sedmi ročnících. Srovnání nabízí tabulka profesora E. Plevy z r. 1932.

Od roku 1931 se maturovalo podle nového zkušebního řádu. Hodnocení „dospělí s vyznamenáním“ zůstalo, následně stupně „dospělí všemi hlasy“ a „dospělí většinou hlasů“ nahradilo jednodušší znění „dospělí“. Tady lze hledat odpověď na otázku, proč se dodnes říká maturitě zkouška dospělosti. Před opakováním ročníku zachraňovala studenty možnost opravné zkoušky z jednoho nebo dvou předmětů.

ED. PLEVA: TABULKA UČEBNÝCH PŘEDMĚTŮ.

Přehled počtu učebních hodin	ve školním roce 1906–7								ve školním roce 1930–31							
	Třída							Celkem hodin	Třída							Celkem hodin
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	
Náboženství	2	2	2	2	2	2	2	14	2	2	2	1	1	—	—	8
Jazyk český, českoslov.	5	5	3	3	3	3	4	26	5	5	4	3	4	3	4	28
Jazyk německý	6	5	4	3	3	3	3	27	4	4	3	3	3	2	2	21
Jazyk francouzský	—	—	5	4	4	3	3	19	—	—	4	4	3	3	3	17
Dějepis	—	2	2	2	3	3	3	15	1	2	2	3	2	2	2	12 } 12 } 3
Zeměpis	3	2	2	2	—	—	—	9	2	2	2	2	2	2	2	
Matematika	4	3	3	3	5	4	5	27	4	4	3	4	4	4	5	28
Přírodopis	2	2	—	—	2	2	3	11	3	3	—	—	2	3	3	14
Chemie	—	—	—	3	3	2	—	8	—	—	—	3	3	2	—	8
Fysika	—	—	3	2	—	4	4	13	—	—	3	2	—	4	4	13
Rysování, deskr. geom.	—	2	2	3	3	3	2	15	—	—	2	3	3	3	2	13
Kreslení	4	4	4	4	3	2	3	24	4	4	3	2	3	2	2	16
Krasopis	1	1	—	—	—	—	—	2		—	—	—	—	—	—	—
Tělocvik	2	2	2	2	2	2	2	14	2	2	2	2	2	2	2	14
Filosof. propedeutika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Zpév. relat. oblig.	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	4
Celkem	29	30	32	33	33	33	34	224	29	30	30	32	32	32	32	217

Pětadvacetileté výročí vzniku školy připomenula publikace „Památ- ník 1906 – 1931“. Žáci oslavili jubileum studentskou akademií na jaře 1932. Pro významné zástupce úřadů a korporací byla uspořádána v aule „Slavnostní akademie“ s uměleckým programem. V rámci oslav se konal sjezd absolventů v Měšťanské besedě, spojený s prohlídkou školy. Prání vyslovené závěrem – „aby se všichni za dalších 25 let ve zdraví sešli“ – se bohužel nenaplnilo ...

Škola oslaví výročí svého založení teprve podruhé – po stu letech. Dosud se vzpomínala jen jubilea otevření budovy: 50leté – 1964, 75leté – 1989, 80leté – 1994, 90leté – 2004.

Ve školním roce 1931/32 se také změnil název ústavu na **II. státní československá reálka**.

Kontakt mezi školou a rodiči zajišťoval Spolek pro podporování ne- majetných studentů, založený r. 1921. Ve třicátých letech se jeho akce rozšířily o přednášky a aktuální informace pro rodiče. Každým rokem se přispívalo potřebným studentům na ošacení, stravné, knihy, učebnice, po- můcky. S individuálními dotazy chodili rodiče za vyučujícími dopoledne v tzv. „mluvních hodinách“. Teprve v březnu 1938 došlo k ustavení Ro- dičovského sdružení, jehož činnost přerušily události spojené se vznikem Protektorátu a zákazem všech shromáždění.

Hospodářský růst republiky ve dvacátých letech přispěl k modernizaci budovy. Nevyhovující plynové osvětlení nahradila elektrína. Třídy dostaly nové lavice, učebny fyziky a chemie posuvné tabule, kabinety biologie, chemie, fyziky a kreslení další skříně a učební pomůcky. O prázdninách 1934 byla na celé budově stržena omítka a nahrazena bříazolitem.

Podstatnou změnu vnesl do života školy rok 1934. Hospodářská krize si vynutila úsporná opatření. V Plzni zrušilo ministerstvo školství a národ- ní osvěty I. státní reálku. Byla sloučena s II. reálkou, které byl ponechán dosavadní název i budova na Mikulášském (tehdy Masarykově) náměstí. Žactvo se mohlo rozhodnout, zda se přihlásí k přijetí do II. reálky, nebo do jiné střední školy. Ze zrušené I. reálky přišlo 12 profesorů, takže učitelský sbor měl na konci školního roku 1934/35 celkem 31 členů. Zdvojnásobil se počet studentů na 679 a rostl až do okupace.

Prostory školy sloužily i jiným účelům. Aulu využíval spolek Student- ský dům, Dělnická akademie a Československý Červený kříž při pořádání přednášek, výstav, koncertů či loutkových představení. Tělocvičnu si

najímala jednota Sokola Plzeň. Učebny sloužily k pořádání kurzů pro železniční úředníky nebo kurzy malování.

Činnost ústavu perfektně mapují výroční zprávy, obdivuhodné svými přehlednými informacemi o hospodaření, stavu inventáře, změnách personálních, výsledcích maturit i konkrétním životě školy. Vše mělo svůj pevný řád.

Vznik Protektorátu Böhmen und Mähren a začátek 2. světové války znamenaly konec demokracie, svobody, prosperity. Nacisté uzavřeli vysoké školy a současně redukovali i školy střední. Reálky byly transformovány na osmiletá reálná gymnázia. Historie II. reálky končí srpnem 1941.

Pojďme nahlédnout, jak zněla zadání písemných maturitních prací z českého jazyka v posledním roce trvání II. reálky. Také tyto údaje nabízejí archivní dokumenty.

VII.A – Jak zasáhl vynález knihtisku do kulturního vývoje lidstva. Úvaha.

J. Neruda, Zimní I. – ze sbírky Prosté motivy. Rozbor básně.

Výbušný motor, jeho užití a význam. Pojednání.

VII.B – K. Čapek, RUR. Literárně estetické pojednání.

Dělejme třeba sebenepatrnější věc, ale dělejme ji nejlépe na světě, T. Baťa. Úvaha.

Jak usnadňují fyzikální objevy náš život. Rozprava.

VII.C – Když dílo tvé je dokonáno, J. Vrchlický. Rozbor básně.

Čím výše vystoupíš, tím širší je tvůj rozhled. Úvaha.

Krev a její význam. Pojednání.

Reálné třídy postupně dobíhaly, poslední odmaturovala ve školním roce 1945/46.

Období 2. světové války až padesátá léta

Reálné gymnasium v Plzni, Mikulášské nám., 1941–1945

St. reál. gymnasium v Plzni, Mikulášské nám., 1945–1949

Gymnasium v Plzni, nám. Odborářů, 1949–1953

Nacistická okupace citelně zasáhla do života města i školy. Ze Škodovky se stal významný dodavatel munice a vojenské výzbroje. Hranice nacistického Německa se posunula do bezprostřední blízkosti, oddělila např. Litice od Plzně. Žáci si stále obtížněji opatřovali propustky k přechodu hranic. Zrušená II. reálka se v srpnu 1941 změnila na Reálku v Plzni, Mikulášské nám., aby vzápětí dostal přednost dvojjazyčný název preferující němčinu: Realgymnasium in Pilsen, Nikolausplatz – **Reálné gymnasium v Plzni, Mikulášské náměstí**. Přechod na osmileté studium znamenal, že v roce 1942/43 se nekonaly zkoušky dospělosti.

Za války musela budova školy opět poskytnout zázemí dvěma ústavům. Od dubna 1941 až do května 1946 zde našlo azyl reálné gymnázium z Klatovské třídy. Oba ústavy měly střídavé vyučování (dopolední – odpolední). Od roku 1942 až do konce války blokovala přízemí – včetně tělocvičny – protiletectká obrana. V r. 1943 se nastěhovalo na půl roku do profesorské knihovny velitelství IV. policejního revíru a v květnu 1945 obsadil sanitní oddíl americké armády na měsíc přízemí. Poté využil uvolněný prostor dělostřelecký pluk Čsl. armády a zůstal až do 22. září 1946.

Vyučování v době okupace výstižně charakterizoval profesor Chlebova slovy: „Nepřavidelnost ve výuce se stala pravidlem.“ Zimní a pololetní prázdniny se prodlužovaly pro nedostatek uhlí. V roce 1940/41 trvaly od Vánoc do konce února. Žáci přicházeli jednou až dvakrát týdně pro domácí úkoly. Totéž se opakovalo koncem války, když Plzeň ohrožovaly spojenecké nálety.

Nacisté začali s revizí učebnic. Závadná místa se začernila nebo vystříhla. Z knihoven zmizely knihy týkající se Československé republiky, slavných osobností českých dějin a publikace nežádoucích autorů jako

T. G. Masaryka, E. Beneše, F. Palackého, česká klasika. Od r. 1941 platila dvojjazyčnost s předností němčiny v třídních knihách, katalogu i pro vysvědčení. Od r. 1942 je zakázáno učit dějepis, literární historii a úvod do filozofie. Nahradily je dějiny a geografie Velkoněmecké říše. Počet hodin němčiny se zvýšil na deset týdně. Navíc jednou týdně se německy učily i hodiny matematiky, zeměpisu, biologie.

Germanizaci výuky provázela redukce tříd, záměrně se snižoval počet studentů. V roce 1942 opustila školu v kvartě polovina žáků, přestože prospěli. Z vyšších tříd odešli ti, kteří neprospěli nebo překročili stanovený průměr. V příštích letech se vyloučení omezilo jen na kvarty, ale byly zrušeny opravné zkoušky. Zpřísnila se klasifikace zavedením šestičlenné stupnice: 5 = sotva dostatečná, 6 = nedostatečná. Propadl ten, kdo ze skupiny NJ, ČJ, D měl na vysvědčení sotva dostatečné a nedostatečné nebo ze tří různých předmětů sotva dostatečnou. V jednom předmětu v rámci třídy mohly být nejvýše dvě výborné známky. Pokles počtu studentů je zřejmý: V r. 1939/40 měl ústav 827 žáků, v roce 1944/45 jen 504. Na tom se podílela i protizidovská opatření, která do r. 1941 vyloučila ze studia židovské studenty a v r. 1943 i tzv. židovské mišence. Okupace tak zabránila 323 žákům studovat.

Učitelé byli neustále pod kontrolou a tlakem protektorátních úřadů. Škola to záhy pocítila, když po návštěvě arogantního inspektora Wernera byl z funkce zatímního správce ústavu v únoru 1942 odvolán svědomitý J. Devetter. Nacisté považovali učitele za málo spolehlivé. Proto se sledovala jejich loajalita, museli se podrobit přeškolovacím kurzům, povinně navštěvovali kurzy němčiny. Kdo neobstál poprvé u zkoušky, tomu se snížil plat. Po druhém neúspěchu hrozila ztráta místa, nasazení do výroby. Nucené penzionování postihlo od roku 1941 všechny 55leté a starší. V roce 1943 začalo nucené nasazování na práci pro Říši – Totaleinsatz. Nasazení – většinou do Škodovky – byli např. profesori Terš, Trejbalová, Valta, Wenig. V důsledku těchto opatření poklesl stav sboru ze čtyřiceti osmi v roce 1939/40 na pouhých šestnáct v roce 1944/45.

Pracovní povinnost dolehla i na studenty. V březnu 1943 byli nuceně nasazení všichni osmnáctiletí. Nastoupili do zbrojních podniků v Plzni, k protiletcecké obraně nebo do Říše. Mladší studenti museli čas od času kopat alespoň kryty. Nasazeným oktávánům po vykonání zkoušek z jednotlivých předmětů bylo místo vysvědčení dospělosti vydáno vysvědčení

na odchodnou s doložkou dospělosti, pokud se prokázali osvědčením od zaměstnavatele.

Válka a okupační režim si vybraly svou daň obětí a perzekucí v řadách učitelů, absolventů i žáků školy. Statečnost projevili v přímém nebo skrytém boji proti nacistické zvěli a zahynuli:

- profesor Vojtěch Ježek, odsouzen za ilegální činnost, popraven 13. 4. 1945 v Lipsku
- Václav Šára ze Struhař u Plzně (absolvent 1913), generál, zastřelen 1. 10. 1941 v Praze
- Zbyněk Dienstbier z Plzně (absolvent 1921), štábní kapitán, popraven 3. 5. 1943 Drážďany
- Jindřich Křepel z Plzně (absolvent 1932), letec nadporučík, padl v Anglii 24. 4. 1943
- Josef Elsnic ze Slaného (absolvent 1937), zemřel 26. 10. 1942 v Mauthausenu
- Ladislav Ropp z Plzně (bývalý žák), popraven 26. 7. 1944 v Drážďanech
- Josef Knap z Plzně (bývalý žák), umučen 5. 10. 1944 v Malé pevnosti Terezín

Při dubnových spojeneckých náletech 1945 zahynuli studenti:

- Ota Rozsypal, Jiří Rund z I. B, Eva Štemberová z V. třídy, Stanislav Veselý z VIII. B
- František Konáš (bývalý žák) zemřel po náletu za totálního nasazení v Německu

Vyšetřování gestapem a věznění podstoupili profesoři zatčení v r. 1944:

- František Biskup – byl po deseti dnech vyšetřování propuštěn
- Karel Rachač – prošel rakouské, německé tábory a v Hamburku se dočkal svobody
- Květoslav Endrýs – přežil Bory, pražský Pankrác i káznici v rakouském Bernau

Za celé válečné období nevydala škola obvyklou výroční zprávu. První souhrnné informace podává až profesor Chlebovna v úvodním textu opětovně zahájené edice výročních zpráv v r. 1946/47. Strohé údaje o obětech nacistické perzekuce neobsahují žádnou zmínku o osudech židovských

studentů ústavu postižených norimberskými zákony. Lze jen pochválit tvůrčí počin badatelského týmu – dnes už absolventů 8.B, kteří realizací mezinárodně úspěšného projektu „Spolužáci“ v letech 2003–2005 splatili dluh tématu holocaust přiblížením osudu svých předchůdců – židovských spolužáků. Díky jejich objevné práci dnes víme, že v nacistických vyhlazovacích táborech nebo na blíže neurčených místech zemřeli:

- Emil Ehrlich, Hana Fantová, Hana Porgesová, Jiří Schanzer, Jiří Stein.

Terezínem a Osvětimí prošli a za dramatických okolností přežili:

- Hanuš Deiml, Egon Löbner a Hanuš Löw – Lamač, ale jejich rodiny byly vyvražděny.

6. května 1945 se vrátila s americkými tanky do Plzně svoboda. Nikdo netušil, že na pouhé tři roky. Škola obtížně obnovovala normální provoz. Dubnový nálet na plzeňské nádraží značně poškodil budovu, krytina střechy a většina oken byla rozbita. Pravidelná výuka začala až 30. května. Zatímní správce Pelnař požádal na přání profesorského sboru o dovolenou a řízením ústavu byl pověřen profesor J. Devetter. Oktáváni měli vyučo-

vání i o prázdninách. Doplnovali znalosti z historie, zeměpisu a české literatury. Dostali vysvědčení s platností maturitního – se známkami po zkouškách z jednotlivých předmětů.

První poválečný školní rok začal změnou názvu školy na **Státní reálné gymnasium**. Učilo se podle osnov z r. 1933. Z rozvrhu zmizela němčina a nahradila ji ruština s angličtinou. Úlevu přinesl přesun Masarykova reálného gymnázia zpět do vlastní budovy v květnu 1946, které se profilovalo jako škola s humanitně zaměřeným studiem, naše škola zvolila technickou orientaci. Na ústav se vraceli žáci, kteří byli za okupace ze studia vyloučeni za činy nepřátelské nacistickému režimu nebo na základě jiných perzekučních (rasových) opatření, přicházeli i žáci z pohraničních území.

Ve škol. roce 1946/47 se dočkala opravy střecha budovy, poškozená před koncem války. Ale objevil se jiný problém – nedostatek učeben, maršantní v následujícím roce. Počet žáků dosáhl nejvyššího stavu od začátku 40. let, tj. 832. Rozdělení byli do 25 tříd. Učebny nestačily, muselo se přikročit k odpolední výuce.

Události 25. února 1948 předznamenaly nástup dalšího období ne-svobody. Společenská atmosféra „třídního boje“ se přenesla do učeben. Nejtíživěji poznamenala výuku humanitních předmětů, promítla se do kádrování učitelů i studentů. Rozhodnutím akčního výboru plzeňských profesorů byl ze sboru a z působení ve školství vyloučen Dr. F. Svoboda, náčelník Sokola Plzeňské župy a člen národně socialistické strany. Vyloučen ze studia „pro nedemokratické a zpátečnické smýšlení“ byl v průběhu roku 1948 např. student VIII. třídy S. Martínek. Reorganizace studentské samosprávy umožnila už v březnu ustavení skupiny ČSM. Spolek pro podporování chudých studentů ukončil činnost. Dosavadní Rodičovské sdružení, které se zasloužilo o instalaci rozhlasového zařízení do celé budovy, bylo nahrazeno nově vzniklým Sdružením rodičů a přátel školy. Po revizi v žákovské knihovně byly vyřazeny knihy, které by vedly mládež k „reakčnímu“ myšlení. Poslední akcí připomínající předválečné časy byl letní XI. všesokolský slet v Praze, po kterém následovala likvidace funkcionářů Sokola – podobně jako ve skautském hnutí.

Zásadní změnu přinesl zákon o jednotné škole ministra Z. Nejedlého. Zákon vstoupil v platnost 1. 9. 1948. Omezil gymnázia na čtyři vyšší ročníky. Nižší třídy splynuly s bývalými měšťanskými školami. Je třeba uvést

i novou adresu ústavu, platnou od školního roku 1949/50 – **Gymnasium v Plzni, náměstí Odborářů 23**. Poprvé od zrušení II. reálky byl také de facto jmenován ředitel školy. Stal se jím profesor J. Devetter. Škola byla před redukcí osmiletého studia velkým ústavem. Studovalo zde přes 800 žáků. Proto vznikla r. 1949 jednotřídní pobočka v Nepomuku – jako základ pro samostatnou školu, která se při další reformě školství v r. 1953 oddělila.

Je zajímavé, že se právě v této politicky vypjaté době podařilo odhalit pamětní desku s bystou K. Farského, zakladatele Československé církve husitské. Přestože odešlo několik profesorů na katedry Pedagogické fakulty v Plzni (V. Holeček, J. Pužej, A. Terš, J. Wenig), škola zajistila výuku v tříměsíčním kurzu pro nematuranty – uchazeče o přijetí na VŠ politických a hospodářských věd. Vyučovalo se v něm češtině, dějepisu, zeměpisu a matematice. Z pohledu dalšího vývoje zaslouží pozornost, že v r. 1951/52 byl zahájen 1. ročník matematické olympiády a studenti J. Jelínek a J. Kůst se napoprvé v kategorii A proboujvali až do celostátního kola.

Dostat se v 50. letech na vysokou školu nebylo pro mnohé studenty jednoduché. V zápisech komise pro závěrečné zkoušky se mnohokrát objevuje formulace: nedoporučen ke studiu vysoké školy, až po roční praxi ve výrobě a osvědčí-li se na pracovišti; nedoporučen na medicínu, pochází z rodiny továrníka; nedoporučen ke studiu, nemá jasno v náboženské otázce atd. Komise se opírala o posudek školy, doporučení svazácké organizace či vyjádření lidosprávy.

Další školská reforma z roku 1953 zlikvidovala gymnázia jako nežádoucí přežitek prvorepublikové doby, který nemá v jednotném systému vzdělávání místo. Současně zkrátila povinnou školní docházku na osm let. Dosavadní národní a střední školy se spojily v osmileté a v místech bývalých gymnázií vznikly tzv. jedenáctileté střední školy. V posledním roce existence gymnázia proto současně končili žáci 4. a 3. ročníku. Studenti třetího ročníku o prázdninách prošli kurzem, v němž bylo probráno základní učivo třídy čtvrté, a koncem srpna 1953 odmaturovali. V seznamu absolventů školy jsou uvedeni jako kurz A₁, A₂ a B.

Socialistická etapa historie Ústavu

1. jedenáctiletá stř. škola (od r. 1956 J. Fučíka), 1953–1961

Střední všeobecně vzdělávací škola J. Fučíka, 1961–1969

Gymnázium J. Fučíka, 1969–1990

Hybrid školské reformy 50. let zvaný „jedenáctiletka“ soustředil na škole žáky z národní školy na Jiráskově nám. (1. až 5. třída), 9. střední školu (6. až 8. třída) už umístěnou v přízemí budovy a tři ročníky bývalého gymnázia (nově 9. až 11. třída). Jedna 10. třída byla vytvořena pro žáky doporučené ke studiu z pracovišť a z bývalé 4. třídy střední (tzv. JUK = jednoletý učební kurz). Celkem měla škola 25 tříd se 665 žáky. Nedostatek učeben vyřešilo rozdělení rýsovný v přízemí a kreslírny v 1. patře.

Novým ředitelem ústavu se stal profesor Belšán, kterému začali pomáhat s chodem školy zástupce ředitele a tajemnice. Škola navíc zajišťovala dvouletý večerní kurz pro pracující a tříleté dálkové studium pro pracující – studium zakončené maturitou. Od r. 1956 začaly studentky poprvé početně převažovat nad chlapci. Důležitější změnou pro školu se stalo udělení čestného názvu spojeného od 27. dubna 1956 se jménem komunistického novináře Julia Fučíka, oslavovaného národního hrdiny protinacistického odboje.

Změnil se obsah i skladba výuky. Zkrácený tříletý studijní cyklus „obohatil“ v r. 1959 nový předmět základy výroby, který měl zajistit větší propojení školy se životem. Absolvent s maturitním vysvědčením získal i výuční list. To znamenalo jednou týdně nastoupit v montérkách do několika závodů – např. Plzeňských pivovarů, Zpč. papíren, ČSAO, Dílen ČSD, RPZ – pozdějších ZČE. Na konci roku a začátkem prázdnin následovala povinná třítydenní praxe. Mladší žáci měli „práce na pozemku“ ve školní zahradě nebo „dílny“. Maturitní zkoušky se neobešly bez zástupce stranických orgánů. O dalším studiu stále rozhodoval doporučující posudek závislý na angažovanosti rodičů, rodinném původu.

Liberalizace politických poměrů v šedesátých letech se promítla i do života školy. Mění se délka studia, osnovy i název ústavu. Nejprve se

V parku před školou

v průběhu roku 1960/1961 jedenáctiletka rozdělila na dvě samostatné školy: základní devítiletou školu (ZDŠ) a střední všeobecně vzdělávací školu (SVVŠ), jíž zůstalo zachováno tříleté studium. Žáci povinní školní docházkou byli přeřazeni do ZDŠ na Slovanech (nejvíce do Jablonského ul.), odešli i všichni jejich učitelé. Samostatnou SVVŠ od 1. září 1961 tvořilo celkem 16 tříd, protože k nám po spojení s doubraveckou SVVŠ přešlo sedm tříd a deset učitelů.

V polovině 60. let se také změnil model výuky. Třídy se dělily na humanitní, s povinnou výukou latiny, důrazem na češtinu

a dějepis, a přírodovědné, s posílenou dotací matematiky a přírodních věd. Změny učebního plánu umožnilo přehodnocení předmětu základy výroby. Učňovské zkoušky trvaly, ale soustavně ubývalo hodin teorie i souvislé prázdninové praxe. Škola v roce 1965 získala důležitý primát, otevírá třídu se zaměřením na matematiku a fyziku pro talenty z celého západočeského regionu, s možností internátního ubytování v Částkově ul. Tradice matematické a přírodovědné specializace výuky se zúročí v úspěšné reprezentaci školy v oborových soutěžích a přispěje k vysokému kreditu ústavu i v následujících letech.

Padesáté výročí otevření školní budovy na jaře 1964 připomenulo slavnostní shromáždění v aule. Studenti připravili výběr z veršů M. Holuba „Polemika s Archimédem“, v Divadle Alfa představili komponovaný pořad poezie, hudby a dramatických scének „A přece se točí“, doplněný krátkým filmovým dokumentem o jednom školním dni. Vydali sborník pamětnických vzpomínek Tečka. Pozornost poutala výstava kreseb a rysů z archivu školy, výtvarné práce učitelů, např. J. Brože, J. Matějky, F. Kolihy, M. Lacigové, J. Weniga, C. Vinařové, F. Šidla, a absolventů, zejména

J. Trnky, K. Frauknechta, J. Jiší, J. Kovářika, V. Levory. Mezi exponáty se objevily i loutky Spejbla a Kašpárka.

Také studentský život dostal nové dimenze. V roce 1965 se konal první poválečný majáles na Lochotíně, jehož králem se stal M. Horníček. III. spartakiáda představovala pro delegovanou skupinu chlapců nejen vystoupení ve skladbě Svazarmu, ale i nabídku pražských avantgardních scén. Kina přicházela s filmy režisérů Formana, Chytilové, Jasného, Menzela. Od r. 1967 byly zavedeny volné sudé soboty, skončilo používání žákovské knížky pro středoškoláky.

Vlna politického uvolnění aktivizovala i studenty. Na mítinku v aule, seznám s žáky III.F v dubnu 1968, padaly dotazy typu: Jakých deformací se dopouštěla KSČ? Kdo za ně nese odpovědnost? Kolik uranové rudy jsme dodali do SSSR? Učíme se ruštinu jen z vděčnosti k SSSR? Médii diskutované projekty o socialismu s lidskou tváří rázně ukončila realita 21. srpna – invaze vojsk Varšavské smlouvy. Studenti se zapojili do protestů proti okupaci. Na začátku školního roku spolu s učiteli odeslali do plzeňského rozhlasu dopis s poděkováním za postoj, který pracovníci v kritických dnech zaujali. Podpořili stávku vysokoškoláků, vyhlášenou 21. listopadu 1968, a uctili památku Jana Palacha manifestační účastí na tryzně v den jeho pohřbu 24. ledna 1969.

Atmosféra „Pražského jara 1968“ stačila ještě legislativně zakotvit důležitou reformu – návrat k tradičnímu názvu gymnázium a prodloužení délky studia na čtyři roky. Pochopitelně se opět měnily učební plány a osnovy. Důraz byl položen na rovnoměrné dotace předmětům přírodovědným, humanitním a výchovám – občanské, hudebně-výtvarné a tělesné.

Nový název **Gymnázium J. Fučíka v Plzni, náměstí Odborářů**, platný od roku 1969, zavazoval zejména svým čestným přídomkem v čase normalizace. Ta znamenala konec iluzí o obrodě socialismu. Vracela celou společnost, tedy i školu, do podmínek „reálného socialismu“, tzn. uzavřených hranic, cenzury, přímého politického a ideologického dohledu nad školstvím, kulturou a s tím spojeného úniku do soukromí, občanské apatie.

Škola obnovila nejprve mládežnickou organizaci. Zhroucený systém ČSM nahradil Socialistický svaz mládeže, jehož členové začali pomáhat oživovat pionýrskou organizaci. Družební kontakty s Moskevským institutem a školou F. Schillera ve Zwickau otevřely prostor k výměnným zájezdům. O „kádrové zkvalitnění“ učitelského sboru se bezesporu nejvíce

zasloužila nová ředitelka soudružka Fenclová. Roky 1972–1976 patřily v poválečné historii školy jejím přičiněním mezi nejhorší, především mírou perzekuce většiny učitelského sboru.

Pro školu a učitelskou službu se stali politicky nežádoucí učitelé M. Kadera (AJ–ČJL), V. Mašek (M–F), M. Helige (M–F), E. Sartoriusová (D–Z). Další byli přeloženi nebo sami odešli na jiné školy, např. L. Hynoušová, L. Martincová, J. Kočárková, L. Lašek, V. Šmrha, J. Štembera, S. Štruncová. Zbývající učitele čekalo pravidelné a důkladné politické školení. Podezírání a kádrování se stalo běžnou záležitostí.

Exemplárnímu potrestání se nevyhnuli v roce 1974 ti studenti IV.A, kteří si dovolili provokovat v hodinách občanské nauky. Navíc na setkáních tzv. „Filipovského centra“ zpívali Krylovy písně a odmítavě diskutovali o sovětské kultuře a vstupu vojsk Varšavské smlouvy. Mluvčí těchto rebelů byl potrestán vyloučením ze studia na všech středních školách. Za rozšiřování údajně protisocialistického letáku byli ještě o deset let později potrestáni „jen“ vyloučením ze školy žáci 3.B J. Poustka a M. Krňoul, to však již za jiného soudruha ředitele.

V průběhu sedmdesátých let vzrostl počet studentů na téměř devět set, prostory školy nestačily. Odchodem 160 žáků a 10 profesorů v září 1981 do nově vzniklého gymnázia v Doubravce se problém vyřešil.

Po stabilizaci ideologického působení školy se od konce 70. let připravoval další vzdělávací experiment – polytechnizace výuky. Jednalo se o posílení přírodovědných předmětů na úkor humanitních a hlavně výchov (hudební a výtvarná byla zrušena). Od roku 1982/83 byl zaveden nový předmět – základy výroby a odborné přípravy (ZVOP), který měl studentům umožnit přímý vstup do zaměstnání, nepůjdou-li dál studovat. Maturitou z tohoto předmětu totiž dosáhli středního odborného vzdělání. Mohli volit ze 4 variant: základů strojírenství, základů technické chemie, ekonomiky a organizace výroby, programování a počítačových systémů. Součástí výuky byla provozní praxe ve 2. a 3. ročníku, zajištěná u nejrůznějších podniků Plzně.

Od poloviny 80. let doplnila polytechnizaci nová koncepce výchovně-vzdělávací práce, zaměřená mimo jiné na odborné inovace výuky, rozvíjení aktivity žáků, péči o talenty. Učitelé museli projít školením, semináři, vypracovat odborné práce. Pozitivním výsledkem této přípravy bylo v r. 1985 otevření další specializované matematické třídy – vedle již existující třídy se zaměřením na matematiku a fyziku. Výuka jazyků

představila první cizojazyčnou akademii, z níž se postupem času vytvořila tradice studenty dodnes tvořivě rozvíjená. V roce 1988 se poprvé maturovalo podle nových zásad. Písemnou část tvořila zkouška z češtiny, ruštiny, matematiky. Ústní část se členila na český a ruský jazyk, blok odborných předmětů (tzv. SVOP – skupina volitelných odborných předmětů – s půlhodinovou zkouškou) a volitelný předmět.

Oslavy 75. výročí otevření budovy ústavu v roce 1989 zahájil únorový ples v Měšťanské besedě. Na duben připravil profesor Šmolík koncert české hudby – orchestru a smíšeného sboru. Podzimní „Den otevřených dveří“ jubilejní rok ukončil vydáním sborníku a prezentací současných studentských prací.

Škola, to nejsou jen učební plány, osnovy a práce učitelská. Na stejné lodi za poznáním putují také studenti. Podrobná statistika studentských úspěchů z tohoto období ještě čeká na svého autora. Lze však konstatovat, že učitelé i jejich partneři – studenti – odváděli seriózní odbornou práci. Dokladem je pravidelná účast v celostátních kolech olympiád matematiky (MO) a fyziky (FO), k nimž se postupně připojili chemici (ChO) a biologové (BO). Pozadu nezůstaly ani humanitní předměty.

Od poloviny 60. let do začátku let devadesátých se studenti celkem dvacetkrát úspěšně účastnili celostátních kol MO. Nejlepšího výsledku (3. místa v mezinárodním kole) dosáhl v r. 1970 R. Schwarz ze III.F. Ještě přesvědčivěji si vedli nadějní fyzikové. Do celostátních kol FO se proboujvali dokonce třicetčtyřikrát a čtyřikrát zabodovali na mezinárodní úrovni: 1973 – S. Machalka, IV.A, 1976 – K. Kubát, IV.A, 1979 – S. Novák, IV.A, 1982 – J. Holý, IV.F. Chemici se zapsali účastí v celostátních kolech ChO celkem čtrnáctkrát. Do mezinárodních kol se vypracovali v r. 1968 J. Děd ze III.F a 1985, 1986 J. Pittner ze 4.A. Biologové se dvakrát prosadili na celostátní úrovni soutěže Natura semper viva v 70. letech.

Humanitní předměty prezentovala pravidelná autorská účast v literární soutěži „Strážnice Marušky Kudeříkové“. V oboru prózy získala 1. cenu v roce 1970 L. Labská ze II.E a v oboru poezie exceloval D. Růžička v letech 1986, 1987. Olympiáda českého jazyka si zapsala naši dvojí účast v celostátním kole v r. 1977.

Pod honosným názvem z doby normalizace „Západočeský kraj – pevná hráz socialismu a míru“ se skrývala především brigádnická činnost, na které se povinně podíleli studenti i učitelé. Kronika školy pečlivě eviduje

odpracované hodiny při úpravě okolí školy a parku na Homolce, při výstavbě plaveckého stadionu Radbuza na SPŠ stavební nebo při sázení stromků v plzeňském regionu.

Nedílnou součástí života školy byly zemědělské brigády. Česání chmele často přesáhlo z prázdnin do zahájení školního roku, ale hlavní zátěž tvořily podzimní bramborové brigády v délce 10 až 15 pracovních dní. Studenti buď denně dojížděli do nejbližšího okolí Plzně, nebo se ubytovali v zařízeních JZD okresů Plzeň-sever, Plzeň-jih, Klatovy, Tachov nebo Domažlice. Žáci tyto akce vítali. Užili si legrace, pár korun (doslova) si dokonce vydělali a utvářeli to, co už pomalu dneska přestává existovat – kolektiv.

Základnou studentského života byla inovovaná mládežnická organizace SSM. Její hlavní úkol – ideově politické vzdělávání – byl nutnou fasádou doby. Ale pod stejnou střechou se rozvíjela i zájmová činnost. Např. kroužek fotografický, přírodovědný, recitační, ruský klub, šachový a filmový klub. Objevily se soutěže typu: Malá společenská maturita, V zemi, kde zítra již znamená včera (rozumí se v SSSR, jaká ironie ...). Fungoval také „Reflektor mladých“, který kontroloval pořádek v učebnách, porovnával výsledky sběru odpadových surovin apod. Závěrem ještě perličku ze školní kroniky roku 1986: „Projevem aktivity svazácké organizace je soutěž o nejlepší mávátko do prvomájového průvodu.“

Studium a povinné svazácké akce bylo potřeba kompenzovat zábavou a sportem. Klíčovou událostí každé maturitní třídy byla příprava maturitních věnečků v Měšťanské besedě. Školní výlety, exkurze a několik výměnných družebních zájezdů (do NDR, Moskvy) také nabízely zajímavější program, než skýtal pobyt ve škole.

Nejplodnějším obdobím se retrospektivně jeví šedesátá léta. Na škole vznikla bigbeatová hudební skupina (vedoucí E. Kasal z II.C), která připravila v r. 1964 dvě veřejná vystoupení. Recitační soubor Planetka vystupoval s pořady poezie a hudby. Krátce vycházel studentský časopis „Tribuna“. Pozornosti se těšily žakovské akademie, připravované k oficiálním výročím jako komponované pořady slova, zpěvu a hudby za vedení pí Doubkové, pí Hynoušové, p. Laška a p. Šmolíka. Pravidelně (několikrát ročně) se konaly v předaulí výstavy výtvarných děl, spojené s hovory s umělci. Jejich neúnavný organizátor Dr. M. Šmíd se tak snažil přiblížit studentům výtvarné umění a jeho regionální osobnosti, než v r. 1969 z politických důvodů školu opustil.

V 70. a 80. letech dokázal profesor Šmolík se smíšeným pěveckým sborem, utvářeným ze studentů různých ročníků, orchestrem a sólisty udržovat tradici vánočních koncertů České mše vánoční J. J. Ryby, což byl v tehdejší době počin odvážný a ojedinělý. Vyvažovalo ho vystupování na oficiálních slavnostech pro školu i veřejnost.

Pokusy o vydávání studentského časopisu (v polovině 70. let „Student“, za deset let později „Studentský zpravodaj“) neměly dlouhé trvání. Více se prosadily v 80. letech články v denním tisku od A. Svobody a V. Babického.

Skutečnou doménou studentského života za každého režimu je sport. Ať organizovaný na půdě školy, nebo reprezentovaný nejlepšími jednotlivci a týmy v soutěžích regionu, státu, nebo dokonce na mezinárodní úrovni. První příčka určitě patřila J. Nygrýnové, mistryni ČSR a dlouholeté reprezentantce ve skoku dalekém. U nás začínala také kariéra tenisty T. Šmída, v r. 1975 vítěze Galeova poháru a čerstvého maturanta třídy IV.D. Pro většinu studentů byly důležité především závody regionální. Prostor vytvořily Středoškolské sportovní hry, kde se školní týmy úspěšně prosazovaly od 60. let zejména v lehké atletice, odbíjené, košíkové, v 70. letech navíc v házené a závodě branné zdatnosti.

Nelze zapomenout na tradici spartakiád, které účelově nahradily sokolské slety. V době příprav zátěž ve výuce, ale jinak prestižní záležitost pro reprezentaci školy – s účastí na vystoupeních v Praze. Kronika školy zmiňuje účast v r. 1965, 1975, 1980, 1985 (kdy skupina chlapců ve skladbě Svazarmu byla vyhodnocena jako nejlepší v kraji) a v r. 1990.

Listopad 1989 otevřel cestu ke svobodě a demokracii. Přivítali ho žáci i většina profesorského sboru. Život školy se od základu měnil. Studenty poprvé nikdo nenutil do sledování politických událostí. Naopak – dožadovali se u svých učitelů jednoznačného vyjádření osobních stanovisek k aktuálnímu událostem. Diskuse pokračovaly za účasti zástupců stávkujících vysokoškoláků, zástupců KNV i městské stranické organizace. V pondělí 27. 11. se škola symbolickou desetiminutovou stávkou na školním dvoře připojila ke generální stávce v republice. V důsledku stávky byla Federálním shromážděním uzákoněná zásadní legislativní změna, a to zrušení článků ústavy o vedoucí úloze KSČ ve společnosti a marxismu-leninismu jako státní ideologie. Dověšením změn se stala volba V. Havla prezidentem republiky 29. prosince 1989.

Ve škole se ujal iniciativy nový studentský výbor. Požádal vedení školy o očištění výuky od marxisticko-leninské filozofie, změnu v oslovování, o úpravy vnitřního řádu školy. V průběhu jarních měsíců byla většina těchto změn realizována. Skupina Občanského fóra v řadách profesorů (mluvčí pí Holendová) začala spolupracovat s dalšími školami na realizaci požadavků učitelů týkajících se změn ve školství: odchod nekompetentních a zdiskreditovaných zaměstnanců odboru školství ZKNOV, ideové a z nich plynoucí obsahové a organizační změny ve výuce, byty pro mladé učitele.

Další změny následovaly. SSM přestalo fungovat, SČSP a Svazarm ukončily činnost. Ze škol byla vyloučena činnost KSČ i ostatních politických stran. Skončila výuka branné výchovy a předmětu ZVOP včetně odborné praxe 2. a 3. ročníků. Ruština přestala být povinným maturitním předmětem, rozšířila se výuka cizích jazyků. Obnovila se hudební a výtvarná výchova. Pro přijímací řízení na vysoké školy již nebyly nutné tzv. osobní charakteristiky absolventů. Celostátní diskuse se týkala nových učebních plánů, obnovy víceletých gymnázií.

S okamžitou platností se změny promítly do výuky občanské nauky, dějepisu, zeměpisu a literatury. Tady si ovšem musel poradit každý učitel sám dle svého svědomí. Materiálů, které by pomáhaly v orientaci, bylo poskrovnu. Stačilo alespoň vnímat atmosféru prvních svobodných parlamentních voleb nebo euforii oslav výročí osvobození Plzně Američany.

Pedagogický sbor zažádal o změnu názvu školy. Nový název **Gymnázium, Plzeň, Mikulášské náměstí 23**, se začal používat od dubna 1990. Školský odbor KNOV odvolal dosavadní ředitele škol a konkurzní řízení na tato uvolněná místa uzavřelo dramatický školní rok. Novou ředitelkou školy se stala profesorka Věra Míková.

Současnost

Gymnázium, Plzeň, Mikulášské náměstí, 1990–2006

„Školství dostalo obrovskou šanci a naší povinností je nepromarnit ji. I se svobodou se musíme naučit zacházet tak, aby pozitivně ovlivňovala rozvoj nám svěřených žáků.“ Takto formulovala nová ředitelka V. Míková vizi změn, které se před všemi pedagogy ústavu v devadesátých letech otevřely.

Nový školský zákon vymezil gymnáziím hlavní pole působnosti – přípravu studentů k vysokoškolskému studiu – a poskytl jim právní subjektivitu. Mnoho úsilí si vyžádaly obsahové a organizační změny. Škola začínala se dvěma typy studia: čtyřletým a novým – víceletým – přebírajícím žáky z pátých tříd základních škol. Jeho první variantou bylo sedmileté studium, které skončilo maturitou posledního ročníku v roce 2001. Na osmileté studium přešla škola v roce 1995/1996. Vyvíjely se také učební plány. Formou disponibilních hodin získala škola možnost profilovat své zaměření nabídkou volitelných předmětů. Kromě matematických a matematicko-fyzikálních tříd nabídl výukový program ještě zaměření přírodovědné a humanitní, které posléze přešlo ve všeobecné.

V jubilejním roce 2005/2006 zde studuje celkem 685 studentů denního a 10 adeptů externího studia. Jsou rozděleni podle zaměření do 23 tříd:

- osmileté studium – 8 tříd/matematika, 7 tříd/všeobecné, 1 třída/přírodovědné předměty
- čtyřleté studium – 1 třída/matematika + fyzika, 3 třídy/všeobecné, 3 třídy/přírodovědné předměty

Dlouhodobé zkušenosti v přípravě nadaných matematiků a fyziků ovlivnily současnou orientaci ústavu. U zrodu matematicko-fyzikálních tříd v r. 1965/66 a matematických v r. 1985/86 stáli kromě učitelů obou předmětů na škole pracovníci kateder matematiky a fyziky tehdejší VŠSE v Plzni. Na začátku O. Černý a M. Rádl, bývalí učitelé našeho gymnázia. V průběhu let se při vedení seminářů, volitelných předmětů a studentských prací (SOČ) vystřídal mnoho učitelů VŠSE, později ZČU. Mnozí z nich v pozdějších dobách vykonávali nejpřednější akademické funkce, např. doc. J. Holenda, prof. S. Míka, prof. J. Křen, dr. ing. J. Rychlík a mnozí další.

K profilaci školy přispěla bezesporu dohoda o spolupráci gymnázia se Západočeskou univerzitou, uzavřená v r. 1994, která se v pětileté periodě obnovuje. V poslední době je to také důsledek cílevědomé modernizace výuky matematiky a fyziky, který se opírá o využití počítačové techniky v odborných učebnách. Na modernizaci se podílil tým odborníků, který dokázal pro školu prostřednictvím grantů získat kvalitní technické vybavení. Zúročením systematické snahy o vyhledávání a přípravu talentů v obou předmětech jsou úspěchy studentů trvající 40 let.

Velkou změnu zaznamenalo jazykové vyučování. Ruština prakticky zmizela ze školního rozvrhu. Největší zájem soustředil anglický jazyk. Velkou vzpruhou ve výuce byli začátkem 90. let mladí lektori přicházející z USA, Kanady, Británie. Ale záhy se objevili i lektori němčiny či francouzštiny. Většina studentů přijala za své, že jazyková vybavenost je pro jejich další kariéru nezbytná. Přínosem pro jazykové vzdělání se staly zahraniční exkurze, výměnné pobyty studentů a posléze partnerské dohody o spolupráci, uzavřené se školami Carl-Friedrich-Gauß-Gymnasium v bavorském Schwandorfu a Lycée St. Joseph v bretaňském Châteaubriant. Dokladem zájmu studentů o jazyky je prezentace znalostí i fantazie při soutěžích cizojazyčné akademie nebo úspěchy v předmětových soutěžích.

K vysokému standardu výuky biologie a chemie přispěla postupná modernizace učeben, laboratoří, nové učebnice, pomůcky i nabídka exkurzí a soutěžních aktivit. Ekologický klub např. dokázal celá 90. léta prezentovat pro veřejnost výsledky svých pozorování o kvalitě životního prostředí Plzně formou výstavy „Zelený strom“. V současné době děti fandí adopci zvířátek v plzeňské zoo.

Humanitní předměty se musely vyrovnat s nemalými problémy. Učitel hledal v záplavě nových informací cestu, studoval, zpočátku mu chyběly i kvalitní učebnice. Ale postupně se situace zlepšila, filmové i knižní dokumenty, videoprogramy a oborové soutěže zkvalitnily výuku české literatury, dějepisu, základů společenských věd i zeměpisu. Odpovědi na aktuální společenské problémy pomáhaly a stále pomáhají hledat besedy s významnými osobnostmi (J. Rumlem, M. Machovcem, J. Moserovou, V. Klausem) či tematické exkurze literárně-historické (Itálie, Polsko) nebo geograficko-ekologické (Krkonoše). Významné jsou v tomto směru také studentské práce v podobě týmových projektů jako Spolužáci – oběti

Ředitel školy J. Trneček a hosté v roce 2001: Petr Zimmermann a Václav Klaus

holocaustu – či individuální odborné práce vytvořené v rámci SOČ, např. Relikviář sv. Maura, Brdy – a co s nimi?

Nový prostor se otevřel pro estetickou výchovu. Pěvecké vlohy pomáhaly rozvíjet dokonce dva sbory pod vedením zkušených pedagogů. Smíšený sbor Musica Amica profesora Šmolíka pokračoval celá devadesátá léta v tradici vánočních koncertů s orchestrem. Dívčí komorní sbor profesora Fakana zvolil subtilnější způsob pěvecké prezentace. Díky výtvarné studentské tvorbě ožily chodby školy nápaditými náměty a barevnými kompozicemi. Veřejnost se seznamuje s nejlepšími pracemi na pravidelně pořádaných výstavách.

Sportovní aktivity studentů přesahují běžný rámec učebních osnov. Dokazují to kromě úspěchů v jednotlivých disciplínách i umístění na červnové Gymnaziádě, sportovním svátku plzeňských gymnazistů, kde od roku 1993 soutěží chlapci i dívky v atletice, míčových hrách, plavání, ringu, tenisu i šachu. Ještě delší tradici má vánoční turnaj učitelských a studentských volejbalových týmů plzeňských gymnázií, zvaný Vánočka. Výjimečné místo patří fotbalovému turnaji, který inicioval profesor Kdýr

v roce 1996 pro studenty, učitele i absolventy našeho gymnázia. Netušil, že za pouhé čtyři roky se soutěž promění v Memoriál Vráti Kdýra. O tom, že se našemu gymnáziu také říká „vodácký gympl“, mnohem více informují další příspěvky – stejně jako o aktivitách cykloturistického klubu TEMPO 99.

Škola stále výrazněji sladuje svůj každodenní chod s moderní technikou. Počítačová síť, která propojuje celou budovu, tzn. kabinety, kanceláře, sborovnu, ředitelnu a tři odborné učebny informatiky a matematiky, má stále připojení na internet. Na počítačích se vede evidence žactva a průběžná klasifikace, evidence učebních pomůcek, kabinetních sbírek, učitelské knihovny, hospodářské agendy a rozvrhu. Není tajemstvím, že studenti dovedou překvapit své učitele nadstandardními počítačovými dovednostmi. I to patří ke koloritu změn, jimiž dnešní škola prochází.

A studenti? ... proud vody živé, stejný jako před sto léty. Jen jejich ideály, hodnoty, rozhled a nároky se posunuly směrem do 21. století. Ať o nich vypovídají osobní úspěchy, kterých dosáhli díky svému talentu, pracovitosti a vytrvalosti. Jiná – možná nečekaná svědectví prosté lidské solidarity a empatie nabízejí loga akcí Bílá pastelka, Světluška, ADRA, Červená stužka, Život dětem nebo Adopce na dálku, které pomáhají studenti zcela dobrovolně a zpravidla ve svém volném čase realizovat. Studentský parlament jako mluvčí studentů se v 90. letech ujal organizace hudební přehlídky Múza, v poslední době pomohl se zřízením studovny v předaulí a s uvolněním počítačů pro běžnou potřebu studentů.

Pro školu má klíčový význam spolupráce s rodiči, jejich pomoc i pochopení. Sdružení rodičů významně přispívá na akce studentů, zejména sportovní a kulturní, na odměny pro vynikající žáky. Od loňského roku se zástupci rodičů spolupodílejí na práci nově vzniklé školské rady a ovlivňují rozhodnutí, která se týkají chodu školy i jejího dalšího rozvoje.

Gymnázium obdrželo v roce 2004 a 2005 titul nejúspěšnější střední školy Plzeňského kraje. Srovnávacím kritériem hodnocení byla úspěšnost studentů v krajských kolech předmětových a uměleckých soutěží regionu. Neméně přesvědčivý údaj o kvalitě ústavu podává počet absolventů přijatých na vysoké školy, který trvale překračuje 90% z celkového počtu absolventů.

Škola – to je stálá, ale křehká symbióza žáků a učitelů. Prospívá jí profesionalita, respektovaná pravidla soužití, neobejde se bez tolerance

a smyslu pro humor, nesmí jí chybět potřeba objevovat nové ani zodpovědnost.

Přeji studentům a absolventům stoleté jubilantky na Mikulášském náměstí, ať už její název zněl jakkoliv, aby se ke škole a ke svým profesorům rádi a s uznáním vraceli, a to nejen ve vzpomínkách.

A co přát učitelům – seniorům a těm, kteří převzali štafetu učitelského povolání na další léta?

Ať nám slouží zdraví – nedá se koupit,

ať nacházíme radost z touhy po vědění u svých studentů – nedá se zaplatit,

ať se nám daří řešit problémy s nadhledem a fair play,

ať dokážeme žít – a ne jenom konzumovat,

*ať neztrácíme naději – učitelská profese si zase získá společenský respekt
a odpovídající ohodnocení.*

Eliška Sartoriusová